

Guidade turer till anlagda våtmarker inom Rååns avrinningsområde

2015

Ingegerd Ljungblom

På uppdrag av Rååns vattenråd

Sammanfattning

Under 2015 har 1486 personer från 28 skolor deltagit i informationsturer till Råån för att lära sig om vattenvård och Rååns Vattenråds arbete. Syftet är att öka engagemanget och intresset för vattenvård och i förlängningen underlätta för vattenvårdande åtgärder, samt att visa på fina ställen för rekreation längs ån. I sin nuvarande omfattning nås ca 50 % av grundskoleeleverna i avrinningsområdet någon gång under sin skoltid av projektet. En utställning om Råån, som ingår i projektet, har stått på fyra olika bibliotek samt på Studieförbundet och ABF hittills under året.

En hemsida med material till för- och efterarbete har använts av 85% av besökande skolklasser. Materialet ligger på www.raan.se och togs fram i samarbete med Region Skåne och Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd 2013. 68% av besökande grupper tog sig till exkursionsmålet på miljövänligt sätt med kollektivtrafik, gång eller cykel. Resten hyrde buss eller kom i egna bilar. Totalt har 10 355 personer från 87 olika skolor och föreningar i avrinningsområdet deltagit under 2003-2015.

Verksamheten går i linje med Länsstyrelsens riktlinjer att resurser behöver avsättas för information som ger ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika vattenvårdande åtgärder behövs.

Under turerna får deltagarna en bild av landskapets förändring under de senaste 200 åren med utdikningar, å-rätningar och omställning av ängs- och betesmarker till bl a åkermark och urban mark. Vidare hur detta påverkat vattenkvalitet, biologisk mångfald och landskapets vattenhållande förmåga och hur man arbetar med detta vid Råån idag. Kopplingar görs till miljömålen. Exkursionerna innehåller mycket praktiska aktiviteter där deltagarna får uppleva livet i en våtmark och arbeta med hotade djurarter, näringskedjor, mäta nitratkvävehalten i vattnet mm. Broschyren ”Råån och miljön” och Länsstyrelsens årsrapport ”Miljötilståndet i Skåne” delas ut.

Bakgrund

Under de senaste 200 åren har stora förändringar skett i landskapet i Skåne. För att vinna åkermark har många våtmarker och mängder av småbäckar dikats ut och lagts ner i rör under marken. Åar har rätats ut och sjöar sänkts. Detta har minskat landskapets vattenhållande förmåga och orsakat både översvämningar och torka. De naturliga processer som tidigare renat vattnet har till stor del satts ur spel, vilket orsakar övergödningssproblem. Den biologiska mångfalden har minskat till följd av förändringarna. Förändringar i jordbruket och djurhållningen har även gjort att arealen slåtttrade marker och naturbetesmarker har minskat betydligt.

Rååns vattenråd är ett samarbete mellan Helsingborg, Landskrona, Svalöv och Bjuvs kommuner, industrier, markägare, fiskevård, NSVA och ideell naturvård för att värna om Rååns miljö. Rååns Vattenråd utför kontroller av åns miljöstatus och arbetar med vattenvårdande åtgärder och har anlagt tvåstegsdiken och ett 60-tal dammar i avrinningsområdet.

Syftet med informationsturena är att berätta om landskapets förändring och vad detta fått för betydelse för vattenkvalitet, landskapets vattenhållande förmåga och biologisk mångfald och hur Rååns Vattenråd arbetar med dessa frågor längs ån. Förhoppningen är att detta i förlängningen kan ge ökat engagemang hos allmänheten och underlätta vid framtida vattenvårdande åtgärder.

Turerna går i linje med Länsstyrelsens riktlinjer för att lyckas med vattenvården i Skåne. ”För att nå EU:s mål om en god vattenstatus till 2015 krävs [...] ökad insikt och engagemang i samhället om varför olika åtgärder behövs. Resurser behöver därför avsättas för information och för att få allmänheten att känna sig delaktig.” (Miljötillståndet i Skåne).

Bulls måse är en återskapad våtmark på 17 ha och har fått ett mycket rikt fågelliv.

Gymnasieklass i fågeltornet vid Bulls måse.

Innehållet i turerna

Under turerna får deltagarna en bild av hur landskapet har förändrats när det gäller våtmarker, åar och bäckar, ängar och naturbetesmarker och hur detta påverkar vattenkvalitet, landskapets vattenhållande förmåga och biologisk mångfald. Detta kopplas till miljömålen och till hur man i Rååns Vattenråd arbetar med vattenvårdande åtgärder. Med håvar, kikare och bestämmingslitteratur undersöks livet i och vid våtmarken. Aktiviteter som att bilda näringskedjor, leta efter boplatser för hotade djurarter knutna till vatten, mätning av näringshalten i å och damm mm erbjuds. Broschyren "Råån och miljön" och Länsstyrelsens årsrapport "Miljötilståndet i Skåne" delas ut. Även annat material med anknytning till vattenvård visas upp, exempelvis videofilmen "Åar och vattendrag".

Hur lever egentligen djuren vi hittat? Hur stor blir en spigg??

Liten vattensalamander, snäckor och stavlik vattenscorpion att undersöka närmare!

Full aktivitet för att upptäcka livet i den anlagda dammen i Vallåkra. Sedan promenad längs ån upp till naturreservatet Borgen!

Andmaten, den bruna kärrhöken och sländlarven behöver varandra – de hänger ihop i en näringskedja!

Gymnasieelever mäter närsalthalten. Varför är det mindre nitratkväve i dammen än i ån?? Vad stod det för värden i rapporten med vattenundersökningarna?

I Långeberga jämför vi ett traditionellt åkerdike med branta kanter med det restaurerade diket där djur, växter och vatten har gott om plats!

Korten beskriver vilken livsmiljö ett visst djur behöver. Eleverna får sedan undersöka om det kunde göras några åtgärder här för detta djur!

Planscher som visar hur landskapet har förändrats och hur vanliga djur på platsen ser ut.

Vandringsutställning och webbaserat fördjupningsmaterial

2013 togs ett fördjupningsmaterial fram i samarbete med Region Skåne, Rååns Vattenråd och Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd. Det består dels av en hemsida, nåbar från Rååns Vattenråds hemsida och en vandringsutställning på tre roll-ups. Till utställningen hör också en fiskdamm "fiska djur i ån" där man kan få upp bl a en öring, en ål, en vattenscorpion, en dagsländelarv och ett fiskeredskap. Till utställningen finns en tipsrunda och korsord på temat för besökare och broschyrer om Råån.

Utställningen har vandrat runt på bibliotek och studieförbund i avrinningsområdet.

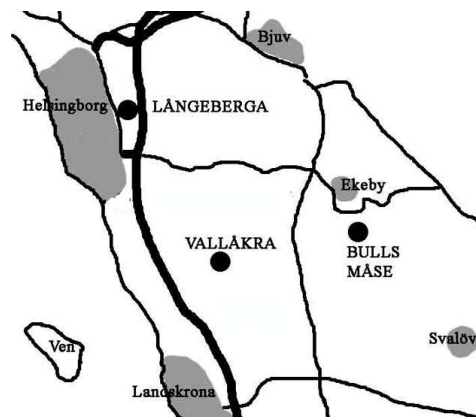
Under 2015 har utställningen hittills varit på Bjuvs bibliotek, Råå bibliotek, Helsingborgs stadsbibliotek, Rosengårdens bibliotek, Miljöförvaltningens foajé i Helsingborg samt på ABF och Studieförbundet i Helsingborg.

Hemsidan innehåller material som lärare kan använda för att förbereda och efterarbeta sin grupp inför turen. Det handlar om vattenvård, djur man kan tänkas se, allemansrätten och miljömålen. Sidan användes av 85 % av grupperna som var ute på exkursion 2015.

Exkursionsmålen

Bulls måse

Bulls måse är med sina 17 ha den största anlagda våtmarken i avrinningsområdet och har sedan den anlades år 2000 fått ett mycket rikt fågelliv. Där häckar bl a gråhakedopping, trana och brun kärrhök. Vid våtmarken finns ett fågeltorn. Bulls måse är en fördämning av Tjutebäcken som är ett biflöde till Råån. Våtmarken är mycket vacker och ett fint exkursionsmål för grupper. I våtmarken kan man hitta många olika arter av vattenlevande djur. Hit får man ta sig med egna transporter.

Långeberga

I Långeberga finns ett antal forskningsdammar. Här finns hästskovåtmarker och man kan jämföra ett traditionellt åkerdike med ett som restaurerats – gjorts bredare och med avfasade kanter för att gynna vattenrening, biologisk mångfald och öka markens vattenhållande förmåga. Informationsskyltar och ett mindre informationshus berättar om landskapets förändring och om vattenvårdande åtgärder. Från taket har man fin utsikt över forskningsdammarna. I anslutning till dammarna ligger ett parti lövskog med ett mycket rikt fågelliv. Från Helsingborg är området lätt att nå med kollektivtrafiken.

Vallåkra

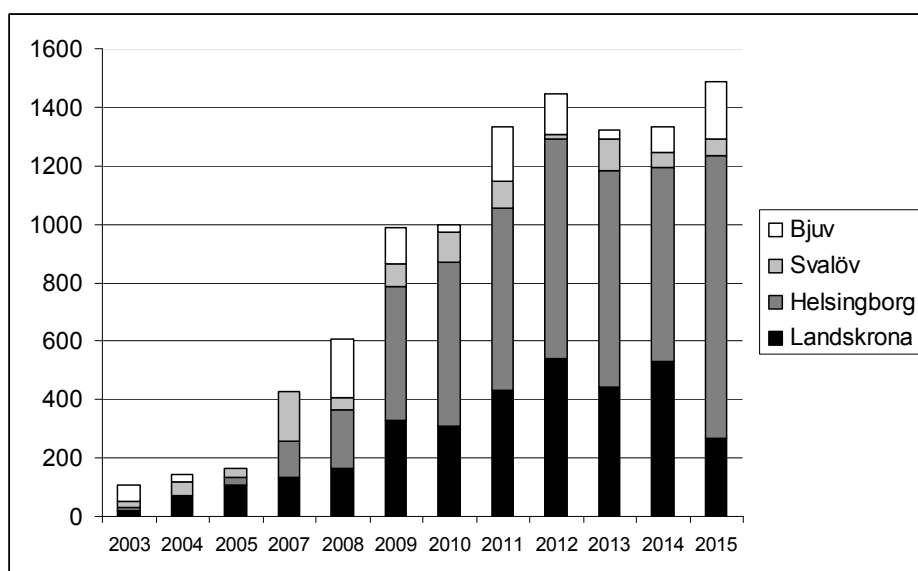
Dammen S Vallåkra är en mycket fin damm som ligger i Vallåkra precis invid Råån. Den är anlagd 1997 och tar emot dagvatten och dräneringsvatten. I dammen kan man hitta många olika arter av vattenlevande djur. Kring dammen är det ett våtmarksområde med vass där man ofta ser brun kärrhök, samt ett lövskogsparti med bl a näktergal. Området runt dammen hålls i ordning av byalaget i Vallåkra. Gräset runt dammen klipps och där finns bänkar och bord. Efter att vi tittat på våtmarken följer en promenad upp i naturreservatet Borgen, ett lövskogsområde med intressant historia och rikt småfågelliv. Det går lätt att ta sig till området då pågatåget stannar nära dammen.

Görarpsdammen, Gantofta, Vasatorp och anlagd damm i Tågarp

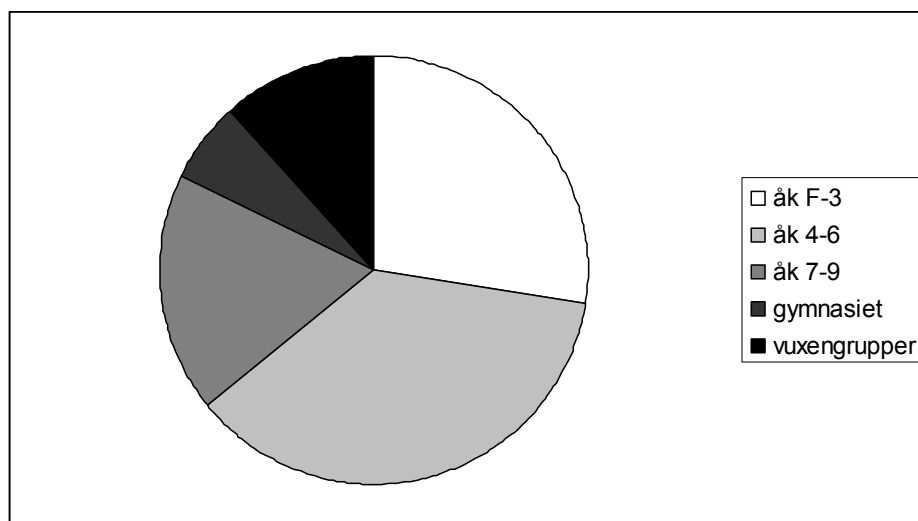
Ett par turer har gått till Görarpsdammen. Den ligger vackert i en sänka omgiven av lövskog nära Rååns dalgång. Den är anlagd 1996 och tar emot dagvatten, dräneringsvatten och vatten från ett biflöde till Råån. Vid besök där har även besök gjorts till en närliggande damm vid åkermark. Både växtliv och djurliv skiljer sig mycket åt mellan dammarna, vilket är intressant att titta på. Några turer har även gått till Vattenrådets anlagda damm Vasatorp i Bruce's skog, samt till en relativt nyanlagd damm i Tågarp.

Antalet besökande växer

Under 2015 har 1486 personer från 28 skolor deltagit. Under 2003-2015 har 10 355 personer besökt anlagda våtmarker i Rååns avrinningsområde under organiserade informationsturer. Av dessa har 49% kommit från Helsingborg, 32% från Landskrona, 8 % från Svalöv och 10 % från Bjuvs kommuner. Räknat som ett snitt på de senaste tre åren så nås ca 1100 grundskoleelever per år i avrinningsområdet. En årskull (räknat på elever som går ut nian varje år i avrinningsområdet) ligger på drygt 2000 elever, vilket innebär att ca 50% av eleverna någon gång under sin grundskoletid nås av projektet. Drygt 4% av gymnasieeleverna nås av projektet under sin gymnasietid. 68% av de besökande grupperna tog sig till exkursionsmålet med ordinarie kollektivtrafik, gång eller cykel, vilket är positivt ur miljösynpunkt. Övriga hyrde buss eller kom med skolans minibussar alt egna bilar.

Antal besökande från olika kommuner 2003-2015. Totalt sett kommer 49% av besökarna från Helsingborg, 32% från Landskrona, 8% från Svalöv och 10% från Bjuv.

Antal besökande fördelat på åldersgrupp 2003-2015.

Kontakter för projektet: Ingegerd Ljungblom, www.naturifokus.se, Claes Nihlen Miljöförvaltningen i Helsingborgs stad, 042-10 50 43, Peter Göransson, Miljöförvaltningen i Helsingborgs stad 042-10 50 03.

Bilaga 1 - Deltagande grupper

Kursivt= deltagande i motsvarande turer vid Saxån-Braån

Föreningar och företag

Biokraft Pharma AB (2003)
Miljökemi AB (2003)
Föreningen Söderåsens natur (2012)
Helsingborgstraktens natur (2009)
Ottarps scoutkår (2012)
Studieförbundet Vuxensskolan, allmänhet (2013)

Svalöv (11 av 13 skolor)

Billeshögsskolan (2007, 2010)
Centralskolan (2007, 2008)
Linåkerskolan (2011)
Lunnaskolan (2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2014, 2015)
Månsaboskolan (2010)
Midgårds skola (2013)
Parkskolan (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014)
Svalövs gymnasie (2003, 2007, 2011, 2012, 2013, 2014)
Svalövs gymnasiesärskola (2011, 2013)
Svalövs montessori (2011, 2014, 2015)

Bjuv (alla skolor deltagit)

Brogårdaskolan (2010, 2011, 2015)
Ekeby skola (2004, 2008, 2009, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Forsärlans miljöskola (2012)
Friskolan Oktaven (2003)
Jens Billeskolan (2008, 2011, 2012, 2014, 2015)
Varagårdsskolan (2008, 2009, 2011, 2015)

Landskrona (18 av 32 skolor (grund-, gymn-, sär-, vux-))

Albanoskolan (2009, 2012)
Alleskolan (2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Allvar Gullstrandsgymnasiet (2003, 2004, 2005, 2011)
Asmundtorps skola (2007, 2009, 2010, 2011, 2015)
Barsebäcks montessori (2011)
Dammhagsskolan (2011, 2012, 2013)
Glumslövs skola (2009, 2010, 2011, 2011, 2012, 2012, 2013)
Gymnasiesärskolan (2014)
Härslövs skola (2011)
Junior College (2011)
Justus Tranchellgymnasiet (2009)
Parkskolan (2009)
Pilängsskolan (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014)
Säbyholms montessoriskola (2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2014)
Sandåkersskolan (2007, 2010, 2012, 2013, 2015)
Selma Lagerlöfs gymnasiesärskola (2015)
Seminarieskolan (2012, 2013, 2014, 2015)

Nya seminarieskolan (2014, 2015)
Västervångsskolan (2010, 2012, 2014)

Helsingborg (45 av 84 skolor (grund-, gymn-, sär-, vux-))

Al maarifskolan (2005, 2008, 2011)
Ättekullaskolan (2007, 2012)
Bårslövs skola (2010, 2012)
Brunnsparksskolan (2012)
Corpore Byskola (2014)
Elinebergsskolan (2011)
Filborna gymnasiesärskola (2014)
Fyrklöverns montessori (2014)
Gantofta skola (2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2015)
Gymnasiesärskolan Filborna (2012)
Holstagårdsskolan (2012, 2013)
Helsingborgs montessori (2009, 2014, 2015)
Helsingborgs sportgymnasium (2014)
Högstensskolan (2010, 2011, 2014)
Husensjö skola (2012, 2015)
Jensen Education gymnasium (2015)
Kattarps skola (2010, 2011, 2015)
Kingelstads skola (2009)
Komvux Kärnan (2007, 2011, 2012, 2013)
Kubikskolan (2008, 2009, 2012, 2013, 2014, 2015)
Magnus Stenbocksskolan (2010, 2011)
Maria Parksskolan (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Mörarps skola (2009)
Olympiaskolan (2008, 2009, 2010, 2012)
Öresundsparkens barnskola (2008, 2011)
Påarps skola (2011, 2012, 2015)
Pauli skola (2008, 2011, 2015)
Petersvenskolan (2010)
Petri Gymnasieskola (2007)
Ramlösa Friskola (2013, 2014, 2015)
Raus Planteringsskola (2009)
Ringsstorpsskolan (2009)
Rönnowska skolan (2009, 2010)
Rydebäcksskolan (2010, 2013)
Rydebäcks montessori (2014)
Sally Bauerskolan (2008, 2010, 2013, 2015)
Skolstaden Olympia (2010, 2011, 2012)
St Jörgens skola (2010, 2011, 2015)
Thorén business school (2012)
Tågaborgsskolan (2014, 2015)
Vallåkrabygdens skola (2009, 2013)
Vittra (2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015)
Västra Alléskolan (2014)
Västra Berga skola (2012, 2013, 2014, 2015)
Västra Berga särskola (2014)
Västra Ramlösa skola (2010, 2011, 2014, 2015)

Bilaga 2 - Utställning

2015

* Rosengårdens bibliotek, Nanny Palmqvistskolan, 28 nov – 20 jan 2015

Utställningen uppdaterades med anledning av ombildandet till Vattenråd

* Aktivitetshuset Jutan, samt Studieförbundet i Helsingborgs kontor, 20 april – 26 maj

* Bjuvs bibliotek, 28 maj – 5 juli

* Råå bibliotek, 7 juli – 12 aug

* Miljöförvaltningens foajé, Helsingborg, 13 aug-3 sept

* Helsingborgs bibliotek, 5-20 sept

* ABF Helsingborg, 22 sept – 11 okt

2014

* Råå bibliotek, 28 jan-28 feb

* Teckomatorps bibliotek, 3 mars-1 april

* Kågeröds bibliotek, Lunnaskolan, 3 april-5 maj

* Helsingborgs stadsbibliotek 6-19 maj

* Elinebergs bibliotek, Elinebergsskolan 20 maj - 13 juni

* Miljöförvaltningens foajé, Helsingborg 14 juni-25 aug

* Röstånga bibliotek, 23 sept - 19 okt

* Billeberga bibliotek, Billebergsskolan, 21 okt - 26 nov

2013

* Helsingborgs bibliotek 13-24 maj 2013

* Svalövs bibliotek 10 juni-15 aug 2013

* Landskrona bibliotek 3-26 september 2013

* Häljarps bibliotek på Sandåkersskolan 1 okt - 3 nov 2013

* Bjuvs bibliotek 5 nov - 29 nov 2013